СВОБОДА SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК UKRAINIAN DAILY

РІК XLVII. No. 143. Jersey City, N. J., Thursday, June 22, 1939. червня 1939. Ч. 143. Джерзі Сіті, Н. Дж., четвер, 22-го VOL. XLVII.

ТРИ ЦЕНТИ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ. ПЯТЬ ЦЕНТІВ ЗА ГРАНИЦЕЮ ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВ АМЕРИКИ. Тел. „Свободи": BErgen 4-0237, — Тел. У. Н. Союзу: BErgen 4-1016. 4-0807. THREE CENTS IN THE UNITED STATES OF AMERICA. FIVE CENTS ELSEWHERE.

Президент домагається невтральностевого закону

ВАШИНГТОН. — Президент Рузвелт заявив перед газетярами, що коли би вибухла війна, тоді далеко тяжче буде дискутувати в конгресі невтральностевий закон. Кожне слово тоді буде викликувати за границею далеко сильніше враження, ніж тепер. Супроти цього президент буде домагатись від конгресу ухвалення цього закону вже тепер, перед розїздом конґресу на вакації.

На тій самій пресовій конференції один із журналістів запитав президента, чи він задумує третій раз бути президентом. На це президент відповів, щоб той журналіст за нечемне питання „станув у кут".

АМЕРИКА ПРОТЕСТУЄ ПЕРЕД ЯПОНІЄЮ.

ВАШИНҐТОН. — Секретар Кордел Гол вислав на руки японського уряду гострий протест у звязку з тракуванням американців на Далекому Сході японськими військами. В протесті говориться, що в багатьох випадках японська армія бомбардувала посілості американців, а також загрожувала їх життю. Цей протест правдоподібно стоїть у звязку з японською облогою британської оселі в Тієнціні.

СУДЮ МЕНТОНА ЗАСУДИЛИ НА ТЮРМУ.

НЮ ЙОРК. — Федерального суддю Ментона суд засудив на два роки тюрми і на $10,000 кари за „торгування справедливістю". Його спільники дістали трохи менші кари. Ментон напружував усі свої правничі здібності, щоб охоронити себе від кари, але докази його хабарництва були такі переконливі, що це йому не вдалось.

МІСТО УХВАЛИЛО ВИСОКІ БЕЗРОБІТНЕВІ ПОДАТКИ.

НЮ ЙОРК. — Міська рада Ню Йорку затвердила всі посередні і безпосередні податки на безробіття, а також деякі піднесла. Піднесла на кілька центів податки від нерухомого майна. Передтим виносив податок $2.80 від $100, а тепер $2.92 до $3.04 від сотки долярів. Затримано теж податки на папіроси.

ЗАКЛАДИ НА КОНІ В СТЕЙТІ НЮ ДЖЕРЗІ ПЕРЕЙШЛИ.

ТРЕНТОН. — Стейт Ню Джерзі мав минулого вівтірка загальне голосування над питанням, чи леґалізувати у тім стейті кінські перегони, чи ні. Населення великою більшістю голосів, бо 432,000 проти 250,000, голосувало за перегони. В той спосіб осягнув теж перемогу посадник Джерзі Сити, Гейґ, який агітував за перегони.

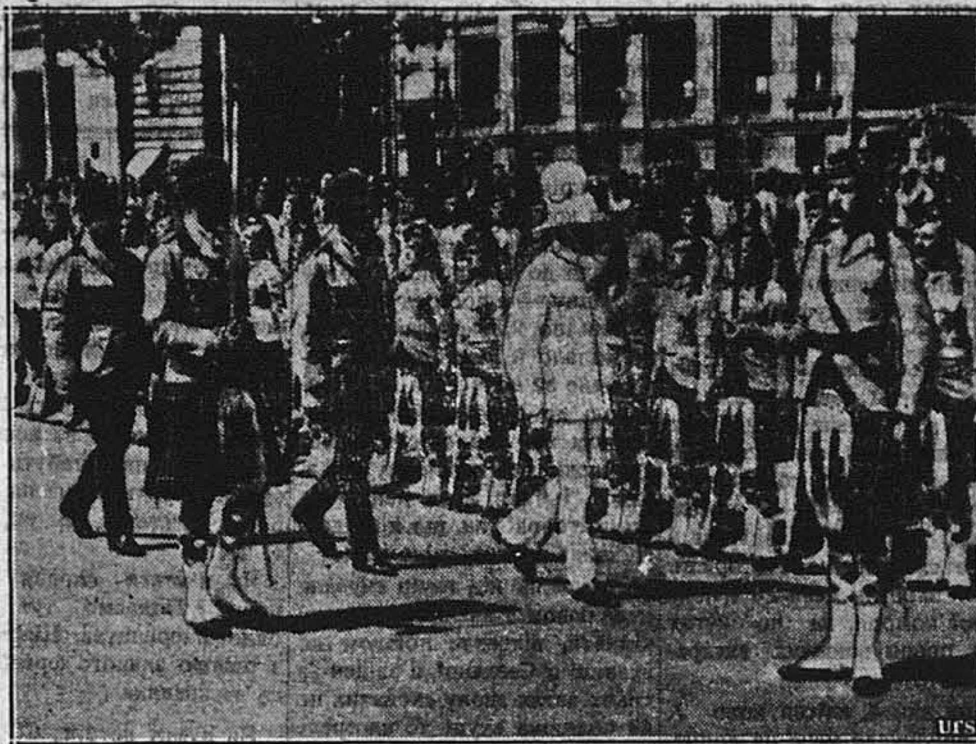
СПОСІБ ХАРЧУВАННЯ ДАЄ ЗДОРОВЛЯ, АБО ХВОРОБУ.

МІЛВОКІ. — Професор Гайзнер на зїзді вчених дав доклад про вплив харчування на здоровля людей. Цей доклад був випливом його довголітніх студій в Індії, де він експериментував на щурах, даючи їм такі харчі, які їдять люди в ріжних місцевостях, а також держачи їх серед таких відносин, серед яких живуть люди. Вже по недовгому часі він прийшов до цікавих висновків, що щурі, дістаючи той харч, що в певних околицях діставали індійці, діставали також і ті самі хороби, на які в даних околицях хорували індійці. Професор Гайзнер тоді почав змінювати дієту і показувалося, що зміна дієти викликує відмінні хвороби, цілковито подібні до тих, на які хворують люди. Тоді він почав давати щурам такий харч, який їдять люди, що тішаться повним здоровлям. Скоро він переконався, що щурі були в повнім здоровлі.

На основі тих довголітніх експериментів Гайзнер прийшов до висновку, що спосіб лихого харчування може викликати 39 ріжних хворіб у ріжних частинах нашого тіла. Далі він переконався, що „лихе харчування" відзначається не лише тим, що харч убогий, але й тим, що люди занадто багато їдять одної страви, а мало іншої. А кожна страва має свої вітаміни. Харч повинен бути зрівноважений, ріжноманітний, бо для тіла потрібні ріжні складники і вітаміни. Гайзнер зазначував, що добрий, зрівноважений і здоровий харч є звичайно простий і недорогий. Котра нація зуміє привчити своїх громадян до такого простого і недорого та невибагливого харчу, то вона готова здобути першенство в світі.

УЧАСТЬ ЖІНОК ПРАКТИЧНОГО ЗНАННЯ.

ДЕНВЕР. — На конвенції американських жінок з університетською освітою виховник д-р Вілiєм Кар дав доклад, у якому говорив, що теперішня політика у вихованні американських жінок повинна звертатися в тому напрямку, щоб учити їх практичного знання: як уміти робити покупки ріжних речей, як удержувати дім, як споруджувати харч та як робити дім привітливим, радісним і щасливим.

АНҐЛІЙСЬКІ ВІЙСЬКА В КИТАЮ.

Від кількох днів між Анґлією і Японією існує сильне напруження за англійські посілості в Китаю, котрі заатакувала Японія як заборолo проти своєї окупації Китаю. Сцена на світлині показує англійського ґенерала Саймонса, як він перебирає команду над англійською залогою в місті Шангаю.

УКРАЇНСЬКА ШКОЛА В МОСКОВСЬКІМ ЯРМІ.

„Ізвестія" з 5. травня повідомляють: „В ЦК КПб України вислухано доповідь наркома просвіти Редька про навчання та виховання в початкових та середніх школах України. Разом у школах совєтської України вчаться 5,435,000 дітей. В минулім році наслідком злої науки багато дітей лишилося на другий рік. В цім році спостережено велике політичне і продукційне піднесення вчителів. Але в багатьох школах кращих успіхів іще нема. Це відноситься передусім до шкіл Одещини. Дніпропетрівщини та Молдавської АССР.

ПРОДУКЦІЯ СИНТЕТИЧНОГО КАВЧУКА.

В Німеччині почали на велику мірку продукувати синтетичну ґуму т. зв. „буну". В недавно відкритій фабриці ґуми у Шкопаві працює тепер понад 4,000 робітників. Згідно з офіційними даними, фабрика заспокоює поважну частину запотребування на ґуму в Німеччині, що сягає понад 100,000 тон річно.

60,000 РІЧНО.

Як стверджує статистика, в Польщі родиться річно 60,000 нешлюбних дітей, з того у самій Варшаві 1,500. Притому ледви у 70 проц. батько дитини є відомий. Великі цифри бездомних дітей мусять звернути увагу відповідних чинників. Головними причинами цього нездорового явища є матеріяльна нужда, брак відповідних додатків на діти, невідрадні мешканеві відносини, неохота безробітних і слабо забезпечених женитись.

НАГЛА СМЕРТЬ У КОСТЕЛІ.

В костелі у Пйотровіцах помер нагло на удар серця 69-літній Ш. Ліпінський, який підчас молитви зісунувся на землю і за хвилину помер. Його перенесли з костела до трупарні на цвинтарі. Смерть у костелі викликала сильне враження між вірними.

ЗАСУДИЛИ КАПІТАНА НІМЕЦЬКОГО КОРАБЛЯ ЗА ЗНЕВАГУ ПОЛЬСЬКОГО НАРОДУ.

Окружний суд у Ґдині засудив капітана німецького корабля „Нордлянд", Фріца Мецлера, за зневагу польського народу і держави. Фріц Мецлер по приїзді корабля до Ґдині 23. квітня ц. р. зайшов до одного з ресторанів, де підчас авантури зневажив польський нарід, державу й уряд.

ПЕРЕПОЛОХ ПІДЧАС ФІЛЬМОВОГО СЕАНСУ В СОВЄТАХ.

В Сталіні (Донеччина) висвітлювали якусь советську фільму. Раптом на екрані появилися „вороги народу", Тугачевський, Бліхер та інші. Люди, що не хотіли, щоб їх хто-небудь підозрівав у протисовєтських настроях, кинулися до виходу, зчинився натовп. Кілька осіб було важко потурбованих. У висліді слідства арештували директора постачання до кін, Боярського.

„КАРПАТО-РУССКА" ДЕЛЕҐАЦІЯ ЗА МАДЯРСЬКІ ГРОШІ.

З Америки їздила на Закарпаття минулого року „карпато-русска" делеґація, що складалася з трьох „русских". Вона була в старім краю тоді, як заносилося на наступ Гітлера проти Чехословаччини.

На Закарпатті „делеґати" вели пропаґанду проти Чехо-Словаччини, а за „поворот" до Мадярщини.

Все те називано „карпато-рускою" пропаґандою. Одначе — як тепер пишуть „карпаторусскі" ґазети — на подорож „делеґації" до старого краю виплатив 3 тисячі долярів мадярський консулят у Ню Йорку.

КІЛЬКАДЕСЯТЬ ХАТ ЗГОРІЛО ВІД ГРОМУ.

Над Познанщиною лютувала велика буря з громами. Підча бурі грім ударив у хату одного селянина в Бoруї Старій. Вогонь перекинувся на сусідні будинки і знищив кількадесять з них.

ҐЕН. ФРАНКО ПОЛЬСЬКИМ СТУДЕНТАМ.

Загальні збори „Братньої помочі студентів львівської політехніки" вислали до ґенерала Франка телеграму з привітом. У відповідь наспіла до Львова телеграма від еспанського посла у Варшаві в імені ґенерала Франка. У телеґрамі було сказано:

„Я не сумнівався ніколи в почування благородної польської молоді, а зокрема львівської молоді, яка з таким геройством змогла боронити своє місто перед большевицькою навалою. Львів і Альказар — ось наші найбільші символи".

НОВИЙ СТОП СТАЛІ.

Сталева гута „Електросталь" в Ноґінську в СССР устійнила по довших дослідах новий сталевий стоп. Він відзначається невідомою дотепер твердістю і відпорністю. Тому його будуть уживати залюбки при продукції машин, зокрема у зброевім промислі.

ЦІКАВИЙ ЛІТЕРАТУРНИЙ ПАМЯТНИК.

Кримський науково-дослідний Інститут мови й культури знайшов в одному з колгоспів Карасу - базарського району старовинний рукопис поеми про Тугай-бея. Авторство поеми приписують кримському поетові 17 віку Джан Махамедові. В поемі, що має коло 2 тисячі віршованих рядків, змальовані походи Богдана Хмельницького разом з Тугай Беєм проти Польщі. Крім картин боїв, у яких автор брав участь, він малює побут і звичаї України та Криму.

МАРШ ГІТЛЕРА.

Улюблений військовий марш Баденвайлер заборонено грати в Німеччині тому, що він страшенно припав до вподоби Гітлерові. Можна його грати відтепер тільки у присутності самого Гітлера. А хтоб хотів заграти його тільки для себе, або для звичайної публики, то буде покараний.

БРОДІЙ У МАДЯРСЬКІМ ПАРЛЯМЕНТІ

БУДАПЕШТ. — Американські пресові аґенції доносять, що в нарадах мадярського парляменту взяли вже участь і представники територій, що їх недавно прилучено до Мадярщини. Між ними є Андрій Бродій, перший премієр Карпатської України. Далі подають ще й те, що Карпатська Україна дістане широку автономію, а на чолі краю стоятиме Микола Козма, бувший міністер внутрішніх справ Мадярщини.

КАРА ЗА ІНФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ПРЕСИ В АМЕРИЦІ.

ЛЬВІВ. — Кореспондент „Діла" доносить з Варшави, що там відбулася перед вищим дисциплінарним судом при Начальній Адвокатській Раді розправа проти д-ра Івана Кульчицького, адвоката в Збаражі. Йшло про голосну справу, себто про давнє обвинувачення д-ра Кульчицького в поширюванні неправдивих вісток про ситуацію в Галичині в американській та канадійській українській пресі. За це дисциплінарний суд Адвокатської Палати у Львові позбавив д-ра Кульчицького адвокатських прав на два роки. Тепер вищий суд іще раз розглядав справу, але змінив присуд нижчої інстанції тільки в тому, що замінив кару на один рік припинення в адвокатських чинностях.

ВЕЛИЧАВІ ТРАДИЦІЙНІ ДНІ ПОЛЯГЛИХ.

ЛЬВІВ. — Українська преса повна дописів про святкування українським громадянством памяти тих, що поклали своє життя на жертвеннику Батьківщини. Є дописи з ріжних міст і сіл. Всюди були маси народу. Наприклад, у дописах з раворуського повіту читаємо, що в Немирові було в поході 5,000 громадян з 32 вінками від місцевих і околичних установ. На святі в честь поляглих у Вербиці було понад 8,000 громадян з 153 вінками. Була панахида над символічною могилою. В Раві Руській зявилися представники з цілого повіту, а в поході було понад 15,000 громадян і 164 вінків. Панахиду відслужено на цвинтарі біля величавого памятника, збудованого філією Товариства Охорони Воєнних Могил у Раві Руській іще в 1936 р. Правлено панахиду над трьома оправленими в залізо-бетон збірними могилами, в яких спочиває понад 100 безіменних українських поляглих. По проповіді про культ поляглих відспівано „Коли ми вмирали" і „Боже великий".

ЗАСУДИЛИ М. РУДНИЦЬКУ І О. ШЕПАРОВИЧ.

ЛЬВІВ. — Дня 17. серпня 1938 р. до домівки політичної організації „Дружини Княгині Ольги" і жіночої видавничої кооперативи „Союз Українок" (Тов. „Союз Українок" було тоді розвязане) ввійшов коморник Краєвський у товаристві двох жидів і, не даючи ніякого вияснення, зачали переводити ліцитацію ріжних предметів. Проти цього запротестували в рішучий спосіб перебуваючі в льокалі п. М. Рудницька і п. О. Шепарович. Виявилося, що коморник мав перевести ліцитацію над рухомостями промисловця Михайла Савки, що мешкав у тім льокалі давніше. Хоч це була вина коморника, проти згаданих пань поліція зробила донос, внаслідок чого відбулися чотири розправи. А вислід такий, що суд засудив п. Рудницьку і п. Шепарович на кару по одному місяцеві арешту з припиненням виконання кари на чотири роки і на заплату судових коштів.

УКРАЇНЦІ В РУМУНІЇ БЕЗ ЗАСТУПНИЦТВА В ПАРЛЯМЕНТІ.

ЧЕРНІВЦІ (Буковина). — Ще недавно д-р В. Залозецький, кандидат на посла до румунського парляменту, подав, що прийшло до згоди з урядом та що українці дістануть полекші щодо вживання української мови в школах і церкві та що матимуть своїх представників у парляменті й міністерстві. Тепер вибори скінчені, а 1,100,000 українців Буковини, Басарабії та Мармарощини не мають ні одного заступника в парляменті. Українці голосували масово. Голоси віддано на українського заступника, але він не вийшов, бо цього не бажала собі румунська влада.

РИМ І МИТРОПОЛИТ ШЕПТИЦЬКИЙ.

ЛЬВІВ. — „Діло" подає, що з нагоди 40-ліття епископських свячень митрополит Андрій дістав відручне письмо папи Пія XII-го, в якому висловлено митрополитові найвище признання за душпастирську працю та назначено його архиєпископом при Апостольському Престолі.

НАВІТЬ ЦЬОГО ТИЖНЯ.

ВАРШАВА. — Таке є велике напруження через Данціґ, що в Польщі серіозно рахуються з тим, що цього тижня може прийти до якоїсь катастрофи. Це буде залежати від того, як поставиться Польща до німецької фльоти, яка прибуде до Данціґу, на що вона повинна мати дозвіл Польщі.

"SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893.
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays by the Ukrainian Press and Book Company, Inc. at 81-83 Grand Street, Jersey City, N. J.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jeresy City, N. J. on March 30, 1911 under the Act of March 8, 1879.

Accepted for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917 authorized July 31, 1918.

ПЕРЕДПЛАТА: Поодиноке число три центи.		SUBSCRIPTION RATES: Three cents a copy	
На рік	$6.00	One year	$6.00
На пів року	$3.25	Six months	$3.25
На три місяці	$1.75	Three months	$1.75
Число в пятниці (з англійською частю):		Friday's Issue (witr Ukrainian Weekly):	
На рік	$2.00	One year	$2.00
На пів року	$1.25	Six months	$1.25
В Джерзи Ситі і Заграницею:		Foreign and Jersey City Rates:	
На рік	$9.00	One year	$9.00
На пів року	$4.75	Six months	$4.75
На три місяці	$2.50	Three months	$2.50

За оголошення редакція не відповідає.

За кожну зміну адреси платиться 10 центів.

Адреса: "SVOBODA", P. O. Box 346, JERSEY CITY, N. J.

НЕ ВИНИЩУВАТИ СЕБЕ!

Хто приглядається вважно до нашого народнього життя в Америці, той не може не завважити, що є між нами окрема порода, яка постійно кожного часу і при кожній нагоді намагається добачувати всюди (крім свого загумінка!) самі лихі сторони, самих лихих людей. І застосовує оту свою методу приглядування навіть і до найскладніших наших подій, до таких, що своєю повагою чи навіть траґедією наказувалиб кожному з нас задержати холодну розвагу і поміркованість. Хто читає тепер те, що виписує соціялістично-гетьманська преса про недавні події в Карпатській Україні, той мусить прийти до переконання, що тут не має нація до діла зо спробою якогось оздоровлення нашого політичного життя, а тільки з руїною. Але чому це так? Ось це є те питання, яке певно давить неодного з нас. Бож як би ми до себе не відносилися, як би ми з собою не воювали, таки мусимо мати завжди на увазі, що ми є члени одного народу, що нікому іншому, а нам усім треба буде разом стати і разом боротись, коли думаємо щиро про справжнє визволення нації. Чомуж тоді з партійної ненависти так нищимо невідповідною писаниною чи невідповідним говоренням те, що нація здобуває з великою натугою. та що окуплює величезними жертвами, а то й траґедією?

На нашу думку, діється це в ось тих, таких тяжких і поважних хвилинах нації тому, що ми в спокійнішім часі, у лекших обставинах, дозволяємо себе нищити ріжним невідповідальним людям тим, що не привязуємо до їхньої руїнницької роботи серіозної уваги. Бо ті руїнники, як пише львівський „Новий Час", „попросту не можуть жити без скандалів". І тому цей старокраєвий часопис називає їх „скандалістами". Це ті, що й з малої справи і з малих промахів роблять зараз великий скандал. Це ті, що без скандалів і скандалювання не можуть проявляти своєї активности.

Пригляньмося до нашого життя в Америці, а побачимо, що такі типи були і ще далі є між нами. А що вони є, то вина громадянства, що собі такі справи часто легковажить. Ми звикли часто у таких випадках говорити: „Що там на те звертати увагу! Хто там читає цей часопис? Хто їх слухає?" Та надходять хвилини, коли всі ми схвильовані якоюсь подією чи траґедією. І ось тоді наші вороги використовують кожне нами сказане чи написане слово. Тому годі ще й тоді збувати роботу невідповідальних скандальників маханням руками і відповіддю: „хто їх там слухає". Тоді треба громадською опінією заставити руїнників перестати акцію взаємного винищування. Ось таке мусимо зробити і в Америці, де маємо вже до діла не тільки зо скандалістами, але зо звичайними донощиками, що то хочуть комусь прислужитись і десь зазнати ласки розсіванням неправдивих інформацій про український визвольний рух.

Що оповідають збігці з Карпатської України

III.

Тортури одного директора школи.

„Шість і пів року — оповідає мені бувший директор школи у **Великих Лучках** — працював я у **Королеві**, як учитель народньої й горожанської школи і як культурно-освітній робітник в українських орґанізаціях. Але з мадярами був я в найкращих відносинах. Тому, здавши директорство у Великих Лучках, де я працював два місяці, я **3. квітня 1939** спокійно вертався до Королева, де маю власну хату, з метою залишитись там на дальше в характері приватної особи.

„В Королеві на стації місцеві ґардисти держали мене й разом з моїми куфрами відправили до сільської хижі. Тут, прислонивши вікна сторами, почали вони переглядати мої речі і мене бити. **Били мене пястуками, пендриками й кольбами по лиці, голові, грудях, плечах, руках і ногах.** Опісля прийшли жандарми і діявольську працю повторили. А далі вкинули мене до майже темної комори, де по кутах було **повно вонючих екскрементів.**

„Тут дня **4. квітня** коло 7. год. покликали мене на допит. Не зважаючи на те, що два попередні дні **я нічого не їв і не пив** та був уже хорий, зразу роззули мене, **скували руки, заложили їх отак за коліна, попід коліна протягнули палицю, положили мене на спині так, що підошви ніг були виставлені вгору,** два мадярські жандарми стали мене бити пендриками по підошвах, як ціпами по снопі. Коли я не витримував пекельних мук і кричав били мене з усієї сили по лиці. Потім, розкувавши, заставили мене бігати по кімнаті, причім два жандарми й один місцевий мадярчук **(Кремницький)** без перестанку били мене пендриками (ґумовими палками), куди попало. По малій перерві знову мене скували і ту саму процедуру з ногами — тільки в далеко більшім розмірі — повторили.

„Опісля заставили мене довший час мочити скатовані ноги у студеній воді, і знову при супроводі пендриків і кольб веліли мені бігати і скакати по кімнаті. Коли я зомлівав, відливали мене водно водою і гонили дальше. Нарешті вивели мене надвір, згасили електрику і почали мене босого гонити по камінню і болоті. А що я сам не був усилі бігати, то жандарми напереміну тягали мене. Затягнули мене до кімнати, влили в мене силою коло літра чаю і знову тягали по дворі. Це катування скінчилося щойно коло півночі, а був я такий скатований, **що в ночі я вийти не міг ніяк, і природні функції тіла довершувались у мені так, як я лежав.**

„А **5. квітня** з першим ранком потягнули мене — сам Кремницький! — знову до кімнати, знову заставили мене мочити ноги в студеній воді і знову гонили мною по кімнаті під удари пендрика.

„Це було катування загальне.

„Та крім того **3., 4., 5., і 6. квітня** кожного дня жандарми чи заходили до мене чи викликали до нотарського уряду на допит — і посеред ночі! — і били по кілька разів денно, де попало й чим попало. **Рвали мене за волосся й били головою до муру, розбили пендриком ніс, що опісля майже два тижні без перестанку кривавивсь, і били мене пендриками по голові так, що я на довгі хвилі тратив свідомість.**

„**7. квітня** під вечір скували мене разом з вязнями з другої кімнати, відвезли поїздом до вязниці **в Севлюші,** а звідси на трьох автах знову скованих по 48 чоловіка вкупі до касарень у **Кривій.**

„Тут у кіновій салі зігнали нас до купи **396 осіб, посадили нас по татарськи на голій підлозі, приблизно чотири особи на 1 кв. м., і так ми просиджували цілі дні й ночі, додержуючи ряду поздовж і поперек.** В ночі всі мусіли „спати", т. є схиляти голови вниз. Але яке то було спання, того той, хто цього не переживав, не уявить ніяк. За найменший проступок, як ось говорення до сусіда, карали безоглядно і дуже суворо: били, заставляли скакати жабячим плигом, стояти на пальцях у півприсядці з витягнутими наперед себе руками, та інше. Їстиж давали два рази денно: рано каву, на обід горох чи фасолю, часто зовсім несолену; хліба давали по пів кіля — до речі дуже твердого і квасного — але приблизно кожного третього дня хліба зовсім не давали. Митися зовсім не позволяли. **До кльозету випускали лише в певні години гуртами, причім ставили по дорозі вояків, які довгими палицями били вязнів, на те, щоб ті бігли і скоро справлялися зо своїми функціями.**

Тому й не диво, що траплялися випадки мочення і калення таки в салі.

„Допити провадили детективи в кількох комісіях, як день так і ніч, не виключаючи й першого дня Великодня. З тих допитів мало хто вертався цілий. Декого з кімнати виносили й доводилося їх приводити до життя штучним диханням і водою. А найстрашніше катували провідників „Січі".

„У Кривій до моєї гарячки прилучилася хвороба мочевого піхуря. Я ось після розмальованих мною тортур не міг мочити. Та, не зважаючи на те, що про мою недугу я повідомлював власті і сказав про неї і лікареві, то я лікарської помочі не дістав. Хліба я майже не їв, сили з дня на день мене опускали, а вже далі й вуха переставали мені служити. Отак я далі-далі був певний, що з табору не вийду.

„Але **15. квітня** покликано мене на допит. Тут, не дивлячись на мій жалюгідний вигляд, знову мене били пендриками по вже й так смертельно скатованих — у Королеві! — ногах і руках, а **16. квітня** перевели мене до хустської вязниці, де в окремій келії продержали мене до вечора **20. квітня.** Але тут я вже не мав на що жалуватися. В Королеві ограбували мене в тюрмі на **372.90 пенґів,** і лишили зовсім без одягу.

„Вкінці зазначу, що від страшних побоїв мене підошви ніг болять так, що я можу ходити лиш дуже поволі і не багато".

Д-р Остап Грицай.

Чи може Росія воювати?

На порядку деннім европейської політики стоїть питання: Чи може сучасна Росія воювати? Чи і який военний потенціял репрезентує вона? Причім головну увагу звертають очевидно не на военні сили Росії, в які мабуть ніхто вже не вірить, лише на її природні багатства, на сирівці і т. п.

Як мається справа в тій царині? Подаємо тут думку одного француза, Шармаделя, з одного знаного французького тижневика.

На думку автора, СССР дійсно багата країна, але її багатсва майже ще не використані. В березні м. р. Молотов у своїм звіті сказв, що „пересічна індустріяльна продукція СССР на голову людности нижча, ніж у таких країнах як Анґлія, Злучені Держави Америки, Франція чи Німеччина та що при кінці 1937 року на голову населення одержано двічі менше литого заліза ніж в Анґлії та Франції, двічі і пів разу менше ніж у Німеччині і в Злучених Державах, майже два рази менше сталі ніж у Франції і три рази менше ніж в Анґлії та Німеччині; менше вугля камінного як у Франції і значно менше як в Анґлії, Німеччині й Злучених Державах". І Молотов додав, що щоб осягнути ніво інших країн, треба працювати ще мінімум пятнацять літ. Другий доказ: експорт продуктів, таких як вугіль, залізо, манґанець, нафта, автомобілі, хемічні продукти і т. і., складає лише 17% ескпорту СССР в 1937 році на підставі офіційної статистики; з тих 7%—9% припадає на нафту. Іншими словами, всі ті продукти, так потрібні підчас війни союзникам Росії, мабуть іще потрібніші їй самій і багато з них вона віддати не зможе...

Щодо нафти, Росія продала в 1937 р. лише 2 міліони тон, а решту, 28 міл. тон, сконсумували трактори, советська авіяція і моторизовані частини советської армії. Отже і цей продукт СССР потребує для себе...

Але нехай. Та крім сирих матеріялів і інших продуктів на експорт треба мати добрі залізниці, добрий транспорт, щоб усе те вивезти. Чи його має СССР?

Російська залізнича сітка (з Сибіром і Далеким Сходом) займає 82,500 клм. Але, не вміючи утримати в належнім стані всю сітку, російські правителі рішили утримувати в добрім стані лише частину, 30,800 клм., найбільш інтензивним рухом, рештаж майже не функціонує. Скорість обмежена до 28 клм. для пасажирських поїздів і 19 для вантажних. Нещасливі випадки дуже численні: 62,000 в 1934 р.; пізніші числа ще вищі. Спізнення на порядку дня. Сибірський експрес приходить до Москви зо спізненням до 20—30 годин. На 650,000 вантажних ваґонів і 35,000 пасажирських і 25,000 льокомотив знаходяться в стані сталої репарації: 38% вантажних ваґонів, 53% пасажирських і 50% льокомотив. Отже двиґуновий матеріял є в СССР двічі менший ніж у Франції чи в Німеччині. І з таким матеріялом Росія буде мусіти ставити чоло подвійним домаганням, домаганням подвійно сильного руху підчас війни.

Щодо інших шляхів, то всі вони, за винятком небагатьох у приграничній смузі, нижче критики. Ось чому вантажні вози й авта так хутко в Росії зуживаються. Отже більшість транспорту мусить відбуватися по залізницях, а як вони функціонують, і який їх стан, про це ми вже говорили вище. Взявши все це докупи — ані продукція сирівців, ані готових виробів, ані їх транспорт не позволять советській Росії на довготревалі зусилля вразі вибуху війни. Колиб така дійсно вибухла, советська Росія не тільки що не могла би помогти іншим, нале й сама кляпнула би напевно ще скоріше, ніж царська Росія в 1917 році...

Про це забувають адоратори „матушки" Росії, як і ті, що хотілиб рятувати християнську цивілізацію при допомозі найгіршого ворога християнської ідеї.

ЯК ГАЛИЦЬКІ УКРАЇНЦІ ВІДГУКНУЛИСЬ НА ВІЙНУ ХМЕЛЬНИЦЬКОГО ПРОТИ ПОЛЬЩІ

(5)

Тоді прийшли місцеві селяни, казали, що також будуть боронити. І господарили тут 8 тижнів: усе рознесли, збіжжя і сіно зїли їх коні, ліс спустошили. Замок у Журові (коло **Рогатина)** знищили селяни з Васючина і Воскресінець. Із васючинськими селянами був їх священик.

Міщани Рогатина, Підкаменя, Кнігинич ішли найдальшими походами з усіх повстанців Галичини. Перед водив Рогатин. Як прийшли козаки, скинули в Рогатині міську раду, настановили нову, поставивши від себе Кучаровича. Міщани й селяни з передмістя Рогатина, Бабинці, знищили костел св. Миколая і держали в ньому трупів. Шкоду костела рахували потім на 30,000. Понищили теж доми, де жили польські монахи. З дому пароха кс. Хризостома Янецького м. і. забрали велику бібліотеку, образи й ін., заподіявши шкоди на 10,000 зл. Знищили кляшторний бровар.

Підкаменецьким людям проводили в походах якийсь час два українські шляхтичі: Струтинський і Мединський. Вони оба навели повстанців на новоселецьку польську шляхту. В Новосельцях витягнули з ліжка дідича Севастіяна Новосельського. Вибили його і полишили. Тоді Струтинський крикнув: „Панове отамани! ви тільки подразнили того чоловіка на свою голову! Це лях і був вояком, багато він наших повбивав!" Тоді повстанці вернулися, виволікли поляка на подвіря і тут відрубали йому голову. Струтинський і Мединський сказали не ховати трупа, „хай його зїдять пси і свині!"

Кнігиницькі міщани із селянами Загіря спалили **Ходоростав (Ходорів).**

Як козаки відійшли, шляхта стала вертатися до своїх спустошених дібр. Орендатор Боринич Жечицький вернувся з іншою шляхтою 6. грудня. Як лише запала ніч, прийшли кнігиницькі міщани під проводом свого священика Федора, селяни з Острова теж зо священиком, Городица, Ляшок, Молодинча. Жечицький втік і пішки пустився до БереЗдовець. Повстанці пустилися за ним. У Береждовцях схоронився в розваленому замку. Тут Жечицького напали, вбили та забрали в нього 1,500 зл. У Роздолі схоронилися польські шляхтичі та польські священики зо Львова і жиди. Ввесь маєток укрили в костелі кармелітів, що був обведений муром разом із замком. Несподіваний напад повстанців із Рогатина, Підкаменя й ін. позбавив поляків і того майна, яке вивезли були зо Львова і Комарна.

Дідич Молодиньча і Голещова, Личковський, вернувся з кінцем листопаду. Селяни ніччю з неділі на понеділок (29 листопаду) з киями, косами й ін. впали до двора. Дідич утік нагору. Дехто поліз за ним, щоб куди дахом не втік, інші обступили хату. Вкінці викинули Личковського згори до сіней і тут убили.

Одно лише **Комарно** видержало підчас війни. Тут був сильний замок і укріплення. Полковник Головацький після відходу козаків зпід Замостя даремне добував Комарно. В Комарні схоронилась була теж довколична шляхта і жиди, навіть із Роздолу і тут безпечно перебули хуртовину.

Українські міщани **Львова** і довколичне селянство не взяли участи в війні проти Польщі навіть і тоді, як Хмельницький стояв під Львовом. Це тому, що у Львові було більше поляків і чужинців, ніж українців. Всеж бунти селян **на схід і північ від Львова** проти поляків були.

До **теребовельского** суду привели **зборівського міщанина Турчиняка,** якого обвинуватив польський дідич Людзіцький. Закидав Турчинякові, що з товаришами напав на нього і забрав усе добро та 20 коней. Турчиняка взяли на тортури: витягали тіло, пекли на вогні. Турчиняк на муках зізнав, що зборівські міщани з костельної хоругви зробили собі военний прапор. Розбили Людзіцького по дорозі, також Зваричів (торговців соли). Вони поруйнували теж костел у **Поморянах** і **Дунаєві.** Козакам дістались теж усі коні Людзіцького зпід Плаучі й Унева, коли вони переходили через Зборів із сином Хмельницького, Тимошем. Дали теж міщани Тимошеві в поклоні десять битих талярів. — Після тих зізнань суд присудив, щоби Турчиняка „ведлуґ права і виналязку мондрих" спалено на вогні, одначе наперед відтяти йому руку та прибити прилюдно. Голову його вбили на паль.

Глинянські міщани в порозумінні з кінними і пішими козаками зайняли женівський замок, шляхту, що там була схоронилася, повбивали або продали „дуже дешево" в неволю татарам. Замок спалили і зрівняли з землею. Між тими повстанцями згадується священика і його діякона. Про **Гологори** знаємо лише, що міщани посилали до Хмельницького, щоби приходив „чимскорше увільнити їх від тиранства поляків". Журавницькі селяни виловили всі риби з великого ставу, які їли та продавали, бровар спалили до тла і зрівняли з землею.

Міщани **Камінки Струмилової** повбивали польських ксьондзів. Польське військо зловило проводирів, їх у Львові повбивали на палі. Селяни з Милятина, коли побачили, що шляхта вертається до своїх спустошених дібр, насміхалися з неї. За селом здогонили їх і гнали аж до Безбродів, за цим селом напали на них із рушницями та косами, повбивали; тих, що втікали очеретами й болотами понад Бугом, потопили.

Північно-східні околиці Галичини (себто околиці **Сокаля, Белза, Рави Руської, Белзця)** були під впливом народніх рухів Волині, тому тут найперше проявилися громадні народні рухи. Сілецькі селяни вже 2. вересня розбили втікачів із Луцька. Селяни зо Скоморохів, Чилеж, Ільковичів, Потуриці та Завишні разом із сокальськими міщанами знищили сокальський костел, доми ксьондзів і інші будинки. Подібне було в Ляшках, Конотопах, Шмиткові (де знищили двір, став, дві саджавки, пасіку й ін. У Шмиткові українські селяни наводили козаків на польських селян-кольоністів. Між селянами, що нищили двір у Сулимові, згадуються в актах дві жінки-вдови. **Стоянівські** міщани та селяни з околичних сіл зруйнували двір у Гоголеві. Добровідські селяни повбивали жидів, що втікали з Белза. Хмілянські селяни 19. жовтня вбили дідича. Верхратські селяни повбивали поляків, що їх селом утікали з Рави. Почин до повстання в Потиличі дали місцеві міщани під проводом двох своїх священиків Івася і Ілька Процика. Вони знищили костел і парохіяльні будинки. В Руді здобули з козаками замок, а шляхту, що там схоронилася теж із околиці, повбивали. При цьому нападі були м і. селяни з Камінки під проводом якогось Шаркова і двох своїх священиків. Селяни забрали з замку зброю, козаки золото та срібло.

(Кінець буде).

ПОВІДОМЛЕННЯ

ДЛЯ СОЮЗОВИХ ВІДДІЛІВ З HOLYOKE, PITTSFIELD, SO. DEARFIELD, LUDLOW і AMHERST, MASS.,

— в справі —

ОРҐАНІЗАЦІЙНИХ ЗБОРІВ

:—::—: які відбудуться :—::—:

В НЕДІЛЮ, 25. ЧЕРВНЯ (JUNE 25, 1939)

в TURN HALL, 626 BRIDGE ST., HOLYOKE, MASS.

Наради зачнуться точно в год. 2. пополудні.

На ці збори повинні прибути конечно урядники й всі члени наступних відділів: **52, 150, 199, 207 і 253.** На зборах буде присутній і виголосить організаційний реферат головний секретар Д. Галичин.

140,43

М. Давискиба, гол. радний У. Н. Союзу.

Від проф. Ол. Кошиця

До редакції часопису „Свобода".

Високошановний Пане Редакторе!

Не відмовте вмістити на сторінках Вашого хвального часопису оцих скілька стрічок.

Зприводу хорового виступу на Світовій Виставі 18-го червня оцим хочу висловити свою щиру подяку любим хористам і хористкам Обеднаних Хорів околиць Ню Йорку за те, що поклали стільки труду на вивчення й обрібку концертової програми та виказали подивугідну здисциплінованість, старання, послух і увагу на самому концерті, давши найліпший зразок високої хорової культури.

Велика моя подяка моїм дорогим співробітникам та друзям, диригентам хорів пп.: Т. Каськову, Т. Онуфрикові, М. Фатюкові, В. Ґелі, М. Ядловському, С. Грабареві, В. Савицькому й С. Марусевичеві за чудову підготову окремих хорів та те щирозичливе й дружне-сердечне ставлення до мене, за цікавість до діла, які робили трудну працю приємною й радісною.

Окремо висловлюю свою шану й подяку голові нашої орґанізації, Високошановному п. Теодозію Каськову, якого тверда орґанізаційна рука та любов до хорового діла обєднали нас в однім пориві до поспіху.

Висловлюючи свою подяку кожному зокрема, щиро витаю всю орґанізацію „Вісімки Злучених Хорів" з великим поступом і удосконаленням у хоровому мистецтві. А Шановних Дириґентів поздоровляю з успіхом та бажаю сили й здоровля працювати далі на славу українського імени та на користь хорової справи. Виступ хорів 18-го червня був ще одною цеглиною в підвалині американської культури, в яку Ваша праця вже внесла немало свіжого й цінного.

Олександер Кошиць.

З ДНЯ

ПО СВІТОВІЙ ВИСТАВІ.

Слава Богу, українська програма на Світовій Виставі відбулась добре. Програма була знаменито виконана, людей було досить і не йшов дощ. Правда, не можна було на ній розвинути такої акції в користь української справи, яку українська корпорація плянувала, але вже самі пояснення пісень та танців, які заповідач передавав окремо при кожній пісні й кожному танці, зазначили, що українці мають стару культуру, що сягає тисячі літ взад.

Відспівано теж і той український національний гимн, за який у Советах гонять наших людей на розстріл, або на Соловки, а в Польщі карають тюрмою.

НЕ ПОМОГЛИ СОВЄТСЬКІ ЗАХОДИ.

Хоч Совєти робили все можливе, щоб таки не допустити до тої програми, то вона таки відбулась. Хотіли своєю закрівавленою рукою сягнути аж сюди, до вільної землі Вашингтона, і тут заборонити нам виступ. Та тут московська скрівавлена рука дістала по пальцях; а недалечко від большевицького павільону радіом пролунала пісня „Ще не вмерла Україна".

Правда, Совєтам всетаки вдалось осягнути те, що друковану й словну програму українського дня обмежено. Та з другого боку самі Совєти своїми заходами спинити цю виставу, з верхом надолужили ту шкоду. Бо американці, і то навіть такі, що не зле відносились до Совєтів і не вірили, щоб вони гнобили інші народи, тепер побачили, що значить дика, азійська, злюща Москва. Коли вона тут, на американській землі, не хоче позволити українцям на невинний культурний попис, то що доперва большевицький дикун робить там, де всевладно панує його чрезвичайка. Поступовання Совєтів розкрило й американцям очі, і це теж треба зачислити до заслуг цього виступу.

СТРАХ — ЧИ ВДАСТЬСЯ.

Треба зазначити, що українська корпорація Світової Вистави, мала немалий страх, чи цей день удасться. Це була велика відповідальність. Бо, припустім, що Совєтам таки вдалось заборонити виступ: або, що того дня йшов зливний дощ і програма цілком не відбулась. — Гроші на підготову таки пішли. Бо треба було оплатити вишкіл соток хористів і танцюристів, подорож на проби. Треба було також покривати багато інших видатків, получених з підготовою цієї програми.

Гроші, хоч як на таке велике діло — невеликі, але пішли. А коли би програма не відбулась, то що тоді люди сказалиб? Що сказалиб ті, хоч нечисельні, але галасливі критики, які ще далеко до вистави критикували роботу української виставової корпорації, називали ту роботу некорисною й висказували тиху надію, що вистава таки не вдасться. Якби так вона справді не відбулась, то всі вони закрякалиб в унісон: „Ми те казали, казали! Не треба було того, не треба! Покрали гроші, покрали!" На всі голоси завилиб рівночасно, як вили і виють при інших нагодах.

ЧИ ТРЕБА ЗАЛЯКУВАТИСЬ НЕВДАЧЕЮ?

А всетаки: колиб внаслідок большевицьких заходів, чи зливного дощу, програма була справді не відбулась, чи дуже завинилаб у тім випадку українська корпорація?

Коли ми будемо критикувати себе гостро навіть за ті невдачі, які наступають внаслідок якихось інших, сильніших від нас чинників, то тим добра для нашої суспільности ми не принесемо. Бо ми тільки стероризуємо кожного нашого провідного члена від приймання обовязків на себе. Кожний буде боятися, що коли внаслідок вищих сил йому якийсь почин не вдасться, то його так скритикують, що не лишать ні ниточки сухої.

Такою шкідливою критикою ми спинимо в суспільності всякий розгін і поступ. Тому треба вистерігатись такої деструктивної критики і треба таврувати тих нищильників, які заздалегідь з радістю предсказують, що з даного почину вийде „дуже великий пшик"; або вишукують тільки відємні риси, щоб даний почин понизити й знеславити.

БУЛИ Й НЕДОМАГАННЯ.

Правда, і в останнім виступі на Світовій Виставі були недотягнення, які неодного могли зденервувати. До тих недомагань треба зачислити брак ладу серед публики. Напереді коло сцени люди збились і не давали тим, що сиділи позаду, бачити програми. Бувало і таке, що ті, що стояли ззаду, ставали на крісла, тручали інших і т. п. Це сердило інших, що хотіли вислухати програму достойно.

Але трудно, таке буває, головно там, де є десятки тисяч народу. Треба зазначити, що вина тут не спадає на нашу корпорацію, тільки на американську. Бо наша корпорація була запропонувала поставити своїх впорядчиків. Американська відповіла, що вони мають своїх, які будуть держати строгий лад. Тимчасом не додержали обіцянки.

Та хоч це декого сердило, то ми, українці, повинні памятати, що та програма була влаштована не лише для нас самих, для нашої насолоди, але також для чужинців. Тому кожний українець, що прибув на цей день, а не бачив добре програми, хай має те внутрішне переконання, що виконав свій національний обовязок.

СВЯТО СЕЛЯНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

(Кореспонденція „Нового Часу" з Югославії).

Загреб у травні 1939.

Дня 11. червня ц. р. відбуватиметься в Югославії на цілому замешкалому хорватами просторі **перегляд хорватської селянської культури.** Цим повинен зацікавитися кожний, хто має розуміння краси та ориґінальности народньої ноші, співів танців, старовинних звичаїв і селянської культури взагалі. Цю імпрезу, як своєрідний вияв хорватської селянсьської культури , влаштовує **305** хорватських сіл і міст — нараз. звертаючи на це увагу також українського громадянства, подаємо коротко зясування сути й цілі тієї імпрези.

День 11. червня — це день уродин братів Антона і Степана Радичів, основників хорватського селянського руху **Д-р Анте Радич** (1868—1919), етноґраф і соціольоґ, у свойому обширному науковому творі подав основні думки руху і зробив їх зрозумілими для хорватського селянства. Точно три роки молодший (родився того самого дня) його брат, **Степан Радич** (1871—1928) перевів ідеї свого брата в діло і виразив їх у програмі основаної ними **Хорватської Селянської Партії.**

У змаганні до осягнення своєї цілі послуговується хорватський селянський рух трьома орґанізаціями: політичною („Хрватска Селячка Странка — Хорватська Селянська Партія), економічною („Господарска Слоґа") — Господарська Єдність) і культурною („Селячка Слоґа" — Селянська Єдність).

„Селячку Слоґу" оснував один з учеників і тісних співробітників обох Радичів, **Рудольф Герцеґ,** що ще й досі стоїть у проводі цеї культурної орґанізації, як духовий і відповідальний її керманич. Основні тези хорватського селянського руху, що їх розвиває „Селячка Слоґа", є такі:

Селянство, що проти своєї волі було цілими століттями тільки предметом такої, чи інакшої політики, має у всьому публичному житті заняти належне йому місце субєкту. Суспільство треба зорґанізувати на основі прапродукції. Селянин є джерелом усіх матеріяльних і духових культурних цінностей. Правдива культура якогось народу лежить у своєрідній селянській культурі, а не в космополітичній цивілізації. Із цього правдивого націоналізму вилонюється мирне співжиття всіх народів. Бо, як нині нема більше релігійних, коли без огляду на територіяльну приналежність признається на цілій землі повну рівноправність кожній культурній національній одиниці.

Згідно з її культурним післанництвом „Селячка Слоґа" поставила собі покищо оці найважніші завдання:

1) Збереження й відновлення автохтонних селянських культурних цінностей (звичаї, ноша, спів, танок і т. п.);

2) Сільське судівництво, т. є. через установу „Суд добрих і чесних людей" по змозі полагоджувати у власному становому нутрі всі селянські спори;

3) Боротьби з неписьменністю при помочі самих селян;

4) Набування і читання творів братів Радичів і інших селянських письменників.

Працю по думці 2. і 4. точки програми переводиться очевидно тільки в селі і виключно тільки між селянами. До праці, задуманої в 1. точці, зобовязані тільки селяни. Та вона виходить і поза границі села. Вже з самої природи цих змагань виходить потреба виявити себе в більшій, чи меншій мірі не тільки у власному селі, але й сусідному, чи в місті. Провідники хорватського селянства виходять із заложення, що до збереження і відновлення селянських культурних цінностей потрібно в душі селянина розбудити віру у вартість його власної культури і почуття гордости з цього приводу. А ці почуття віри й гордости у значній мірі підсилює власне признання, що його осягається на маніфестаціях та імпрезах з боку мешканців сусідніх сіл, чи міст. Крім цього ці влаштування „Селячкої Слоґи" розбуджують зацікавлення тих селян, що стоять осторонь від тієї орґанізації, та міщан, що не є обзнайомлені з її працею.

Ці маніфестації називаються „смотре" (смотра — переґляд, ревія). На них виступають ґуртки мужчин і жінок, парубків і дівчат односельчан у ноші власного виробу, виводять співи, танці та поодинокі звичаєві сцени у первісній своїй формі, отже так, як вони водяться у їхньому селі. На цих імпрезах немає дириґентів, режисерів, ні нот та хореоґрафії. Їх виводять селяни у первісному вигляді, так, як ці культурні цінності зродилися в давнині в селянській душі. Наука вмішується сюди лише настільки, наскільки треба вилучити з них впливи міста і загалом чужі впливи.

„Селячка Слоґа" за час своєї 18-літньої діяльности влаштувала досі сотки таких селянських маніфестацій („смотр") і то не лише у вузькому маштабі рідного села, чи то зеднуючи більше сіл і повітів разом, але густо-часто у великих розмірах по містах, головно в хорватській метрополії — в Загребі.

Дня 11. червня 1939. р. святочно вшанується память братів Радичів, так, що тогож дня відбудуться „смотри" на цілій території, замешкалій хорватами. Головне влаштування буде у Загребі, 50 „смотр" по провінціяльних містах і більших місцевостях, а в 3,000 хорватських сіл зберуться селяни й селянки на „сіяла", тобто на селянські товариські сходини (в роді наших вечерниць), що уявляють собою праджерело й початок усіх „смотр". Чужинець — фаховий науковець, чи ляїк — матиме того дня нагоду побачити в Хорватії своєрідну маніфестацію хорватської селянської культури, що їй подібної не знайде по інших землях. Матиме теж нагоду побачити живописні околиці та запізнатися з гостинністю хорватського народу.

Е. М.

ПЕРЕД ЗАГРОЗОЮ ПРИСУДУ СМЕРТИ.

Велма Финк, 22-літня жінка (направо), молода розвідка, признається жінці шерифа Майерса з Фрімонту, Огайо, що вона кинула свою 10-тижневу дитину в потік і втопила.

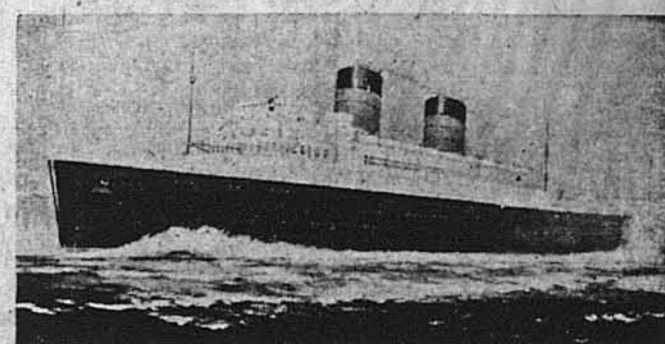
ГОЛОСИ ЧИТАЧІВ

ВДЕРЖУЙМО САМІ ПОРЯДОК І ТИМ ШАНУЙМО СЕБЕ САМИХ.

Хто з українців був на Українській Програмі на Світовій Виставі в Ню Йорку, тому певно, як і мені, билося серце, коли побачив сотні нашої молоді на сцені й уже був певний, що та програма таки відбудеться. Всі ми нетерпеливо ожидали цієї хвилі, бо все побоювалися, що може в останній хвилі ворожа рука ще щось зробить таке, що унеможливить нам нашу маніфестацію. Тому так і радія я, коли побачила вкінці нашу молодь на сцені — всю в чудових народних строях. Це був чудовий, незабутній образ. Ми дійсно представили себе справжнім культурним народом. Оті співи під проводом нашого великого проф. Кошиця, і виступ нашого великого співака М. Голинського, як і гра отої маленької скрипачки Донни Ґреско, чи народні танці, а зокрема танець того молодого танцюриста з Канади, Лехова, — це все була величава маніфестація. І за те належиться виконавцям тричі слава. І нашим людям признання, що прибули у такій силі, як іще ніколи.

Але попри ті добрі сторони були і злі. І їх треба піднести, бо треба, щоб ми у всьому робили поступ. Отже при співі американського гимну не всі поводились, як треба, бо дехто ходив, а не стояв на місці. Були такі, що перекликувались, бо несподівано побачили десь недалеко свого кума чи знайомого. Воно зрозуміле, що серед натовпу тяжко було кого вглядіти і з ним стрінутись. Але це замала річ супроти того, що означає гимн і як треба вчитись його шанувати, бо відповідно до того, як ми себе в таких хвилинах поводимо, судять чужинці про нашу культуру. Також було забагато усякої крутанини. Тому винні ті, що перші кинулися займати місця на переді. Самі вони витерпіли багато, бо були здушені як оселедці. А при розвазі могли були остатись на своїх місцях і навіть сидіти. А тоді булоб їм і іншим краще слухати програми, чи оглядати наші чудові танці. Так було на американській програмі „День Батька" і так могло бути з нами. Це правда, що на нашій програмі було далеко більше людей. Але і тут при відповіднім поведенню булиб ми краще вскористали з програми. Та найважніше те, щоби при таких маніфестаціях добре памятати, що це маніфестує — Українська Нація.

Станислава Гурин,
членка 204 від. У. Н. Союзу.

СВІЙ ДО СВОГО!

Голосять цей клич нині всі народи. І великі народи ці клич шанують. Тим вони й стають великі, що свої купецькі справи полагоджують у своїх бизнесменів і професіоналістів. У нас на цьому полі ще багато бракує. Ми інколи й голосимо клич: „Свій до свого!" але як приходить нагода цей клич у життя перевести, ми йдемо проти нього.

Не вреба й додавати, що такого бажають нам наші вороги й що таке нас учить кожний з займанців української землі, бо кожний з них знає, що як ми не будемо піддержувати себе в бизнесі, то й важче буде нам піддержувати себе самих у політиці. Отже це правда, що ми не можемо здобутися на піддержування самих себе через своє розбиття між чужі держави, але й по части ми й тому під чужими займанщинами, що ми не піддержуємо самих себе.

У рідному краю наш нарід це вже добре зрозумів, що так далі бути не може, що нам конче треба змінити свою поведінку, якщо маємо добитися того, що нам належиться як нації. Нині наш народ там творить свій бизнес, свій промисл і торговлю й наші люди всіми силами піддержують своїх купців і промисловців. Вороги роблять їм ріжні труднощі в цьому, але наш народ іде постійним і то скоро прискорюючимся кроком уперед. За останніх двацять літ наш народ зробив на тій ділянці такі поступи, що хто його за цей час не бачив, його просто не пізнав би.

Ми на іміграції теж часто голосимо цей клич: „Свій до свого!" І здавалося би, що ми його будемо виконувати, бож в Америці цьому не стоїть ніщо на перешкоді. За це, що ми підемо до свого бизнесмена, нас ніхто не буде переслідувати. За це нас ніхто не буде переслідувати ні в уряді, ні в суді. За це нам не може спасти ні один волосок з голови. А прецінь, не дивлячися на це, ми цього свого власного клича не виконуємо. Ми інколи самі кричимо: „Свій до свого!" а потім, як трапляється потреба обслуги свого професіоналіста або бизнесмена, ми йдемо до чужих. Коли спитатися нас, чому ми так поводимося, то ми вже не підносимо давного клича „Свій до свого!" але висуваємо на своє оправдання зовсім новий клич: „Цеж усе одно! Ми всі американці!"

На примір подам факт з нашої громади, з Клівленду. Коли Українські Злучені Організації влаштували 11. червня цього року спільний пікнік на дохід культурного городу в Клівленді, треба нам було нашого чоловіка, щоби відповідно загрів людей до жертв, то до кого ми пішли, як не до нашого бизнесмена, Филипа Ольхового, що має тут крамницю залізних виробів („гардвер") і через свої оголошення в „Свободі" відомий всім читачам часопису по всій Америці. П. Ольховий прийшов на пікнік забавитися, але, як його громада попросила, він кинув свою забаву й став робити громадську працю. Він пильнував як слід, щоби українська справа, цим разом збірка на Український Город, виграла. І йому треба завдячувати, що вона справді заробила.

І у цей самий спосіб клівлендська громада відкликується до п. Ольхового при інших нагодах. Як організаторам У. Н. Союзу треба поважного громадянина, щоби промовив у справі потреби організуватися в У. Н. С., теж просять п. Ольхового, і п. Ольховий ніколи не відмовляється. І свої слова за У. Н. С. він засвідчує в цей спосіб, що й він, і його жена й 4 дітей належать до У. Н. Союзу. Він і його рідня належать і до інших українських організацій та щиро пособляють своєю працею коло їх розвою.

А всеж таки, як прийдеться українським людям або українським установам у цій місцевості залізних виробів, чи йдуть вони до п. Ольхового так, як вони йдуть до нього, коли їм п. Ольхового треба?

Ми маємо більше українських бизнесменів у Клівленді, і ми часто нарікаємо, що вони українськими справами не цікавляться. Це зовсім слушні нарікання, одначе чи зробили ми зо свого боку все, щоби піддержати тих своїх бизнесменів, що активно піддержують усяку українську роботу? Це зовсім слушно домагатися від своїх бизнесменів, щоби вони піддержували нас, але ми мусимо зо свого боку піддержувати їх. Не треба лише клич „Свій до свого!" голосити. З того, що ми його лише голосимо, наші бизнесмени не будуть мати з чого нас піддержувати. Нам треба їх піддержувати, йдучи до них у всякій потребі!

Державник.

ЧИТАЙТЕ УКРАЇНСЬКІ КНИЖКИ І ҐАЗЕТИ БО ЧАСТЕ ЧИТАННЯ ВЕДЕ ДО ПРОСВІТИ. А ПРОСВІТА — ЦЕ СИЛА. ПИШІТЬ ПО НАЙНОВІШИЙ ЦІННИК КНИЖОК.

ЖНИВА НА АМУРСЬКОМУ ЛИМАНІ

Головним багатством прибережніх вод Далекого Сходу є риба „кета". Для міліонів японців, китайців та корейців ця риба є просто підставою прожитку.

Головним осередком ловлі є Амурський лиман. Назвою Амурського лиману окреслюють у Приморщині таксамо гирло цієї великої ріки, як і ту частину Татарської протоки, що простягається на північ до Охотського моря й на південь до Японського (від рогу Меншікова на півночі до рогу Джаоре на півдні).

Що року в червні, липні й останній раз під кінець серпня, кета масами йде з глибин Тихого океану на солодку воду нерестувати (метати ікру). Іде вона такими масами, що там де вона проходить, не можна проїхати човном. Перші два ходи менше риби йде, як в останній „ход", у серпні. До цього ходу, який продовжується до 3-ох тижнів, готовляться всі цілий рік, бо справді, від нього залежить добробут краю на ввесь рік. Цей „ход" можна порівняти з жнивами у нас. День і ніч без перерви кипить гарячкова праця на всіх „промислах", уздовж усього побережжя лиману. Скрізь у ночі світяться ліхтарні „люке". Скрізь гамір, спів, гудки пароплавів. Цілий лиман укритий сотнями японських „шхун" та пароплавів, що прибули сюди на рибу.

Рік річно йде кета завжди однією й тієюж самою трасою. Тому й усі уладження для ловлі достосовані до цієї траси. Ця траса йде так: ідучи з Тихого океану, кета оминає Сахалін з півночі й біля рогу св. Марії повертає на південь, назустріч солодкій воді, що виливаючися з Амуру, йде тут уздовж північно-західнього берега Сахаліна, в т. зв. Байкальську затоку. Цікаво, що Амурська вода довго не змішується з водою Охотського моря. Цілком виразно відріжняється жовтаво-сіра Амурська вода від зеленкувато-прозорої води Охотського моря.

Як тільки риба поминула Маріїнський ріг, чатують уже на неї й тут розпочинається ловля. Тільки тут її ловлять переважно дрібні рибалки й промисловці, які не в стані виарендувати дорогі „участки" й устаткувати їх відповідними уладженнями. Ввійшовши в солодку Амурську воду, риба йде тепер увесь час назустріч цій воді, дослівно заповнюючи собою всі затоки й річки, що допливають до лиману з суходолу.

„Найдорожчий" район починається від рогу Меншікова в протоці й тягнеться аж до рогу Чнirрах в Амурі. Тут знаходяться головні „промисли" й уладження для ловлі й переробу риби. Ловлять кету таким ось способом:

Від берега, впоперек траси ходу риби, будується міцний паркан з грубого дерева, довжиною місцями до 2 км. Цей паркан виставе понад водою на яких півтора метра. Закінчується він у формі літери „Г" й тут на цьому кінці роблять спеціяльні уладження для вичерпування риби з води. Риба, йдучи масово, затримується перед цим парканом, починає шукати місця, деб його оминути. Інстинкт тягне її на глибоку воду, тобто туди, де паркан закінчується літерою „Г" і де устатковані спеціяльні механічні (на линвах і бльоках) або навіть парові ковші, що рибу просто вичерпують з води й висилають до підставлених „кунгас"-ів — великих човнів, у яких міститься до 5,000 штук кети. Хутко опускаються й піднімаються ковші й за кожним разом, танцюючи й підкидаючись, до кунгасів спливає по кількадесять штук сріблястої кети. Наповнені по береги кунгаси зараз же відводяться катерами до „промислу", де на рибу вже чекають сотні робучих рук.

Просто з кунгаса здовж уставлених довгих столів риба проходить через сім пар рук на кожному столі й кожна пара щось з рибою робить; з останніх рук риба виходить вичищена й просолена, після чого укладають її в штаблі тут же на березі. Звідсіля її забирають японські шхуни та пароплави. Кращі штуки відокремлюються до спеціяльної обробки на „сьомгу" та балики. Ікру збирають окремо й зараз же відставляють до магазинів, де в спеціяльних „чанах" п р и х о д и т ь процес просолення. Нутрощі в и к и д а ю т ь до спеціяльно для того призначених кунгасів, якими відвозять її до печей, де перероблюється й прасується в призми. Найбільше вправними й витривалими обробниками риби є японці, хоч на промислах працює багато китайців і корейців. Риба в їх руках просто пливе з кунгасів до штаблів.

Мені доводилось обсервувати таких обробників, які на протязі цілого ходу (2—3 тижні) **ні разу не лягали спати.** Цілий їх відпочинок полягав у тому, що вони перед обідом купалися в гарячій воді (для цього на березі побудовані спеціяльні лазні), обідали й після обіду сидячи придрімували по яких 20 хвилин. Після цього схоплювалися й свіжі та „відпочилі" летіли знову до праці й знову покрикували цілими годинами: „яту-ярі, яту-ярі" (ну скорше, ну скорше!); цю „пісню" японці хором повторюють на двох нотах при праці.

Сотні тисяч тон риби виловлюється цим способом за один ход. Сотні шхун відвозять рибу й спрасовані відпадки до Японії. Тисячі людей мають при цьому заробіток. Тисячі тон „сьомж" та ікри в бочілках транспортують баржами до Хабаровська, звідкіля залізницею продукти ці йшли далі, аж до Европи.

Так приблизно виглядає експльоатація тієї риби, за яку доходить до гострих політичних конфліктів.

Треба зазначити, що риба, котра такими масами йде на солодку воду, назад уже не повертається. Виметавши ікру, вона гине. На спині виростає в неї горб, як у верблюда, пащі викривлюється, виростають якісь дивовижні нерегулярні зуби й риба поволі гине. У цьому періоді життя її там називають „горбушон". Тоді її переважно ловлять „на юколу" тобто її сушать просто на повітрі й висушена вона йде на корм собак, свиней і медведів. Треба знати, що в туземців-чиляків медвідь — напівдомашня тварина. Таксамо, як у нас „закидають" до сажа кабана й годують, щоб на Різдво забити, так там чиляк „закидає" до сажа медведя, годує й забиває медведя з захованням своєрідного ритуалу, підчас свята Нового Року. Медвежа шинка, медвежа ковбаса — їжа зовсім звичайна на Далекому Сході.

Кетою, розуміється, не вичерпується рибне багатство Далекого Сходу. Крім кети водяться в тамошніх річках, а особливо в Амурі, ще й осетри і т. зв. „калуга" (болуга) — риба, що досягає до 1,000 кг. ваги. Ця риба має смачне, біле мясо й дуже цінену серед смакунів чорну ікру. Зловити таку штуку, та ще з ікрою, навіть там уважається за багатство, бо така одна штука може мати до 100 кг. ікри. Цю рибу ловлять тільки зимою під ледом на гачки, понавішувані на спеціяльних, попротягуваних під ледом линвах.

Дивні багатства Далекого Сходу мають життєве значіння для Японії. Тому не диво, що в часі останнього конфлікту Японія навіть грозила збройною акцією, колиб Совети й надалі робили їй пакості.

Советиж, таксамо як і колишня Росія, являються там тільки собакою, яка лежить на сіні; сама не їсть і другому не дає. — („Новий Час").

Я. Винник.

ЕРЛ ПЕРТ

англійський урядовець, що дістав від бритійського уряду обовязок розвести газетну й радіову пропаганду проти німецької пропаганди, що, мовляв, Англія пробує оточити Німеччину ворогами з усіх боків.

УКРАЇНСЬКА ДЕННА РАДІО-ПРОГРАМА зо стації W.L.T.H. 1400 Клс. в Ню Йорку, буде надавана **кожної пятниці в год. 3:45 пополудні,** а також **в суботу в год. 12:30 вполудне.** Програма ріжнородностей постарається задоволити всіх своїми артистичними виступами. Проситься слухати згаданої програми.

Анонсер **Евген Жуковський.**

В червоному раю.

— Чужинець до провідника по Москві:

— А прошаків і безробітних нема у вас?

— Нема! Останню сотню розстріляли минулого тижня.

ТАРЗАН І СЛОНОЛЮДИ (10)

Як лев уже був майже коло Гонфалі, її чорний послугач, Куїро, так задкався, що обернувся і почав утікати. Та це саме врятувало Гонфалю і стягнуло смерть на Куїра. Бо лев інстинктовно кинувся за тим, що втікав. Пробігши мимо Гонфалі, яка стояла мов остовпіла, лев кинувся на Куїра і, запустивши пазурі в його тіло, почав рвати його зубами.

Гонфаля тимчасом наладувала знов стрільбу і прицілилась до льва. Чи поцілила вона його, чи ні, це не було видно, бо лев далі мов скажений рвав тіло чорного. В кількох хвилинах чорний, облитий кровю, лежав мертвий на землі. Та тепер і лев вибився з сил, а рани почали на нього смертельно ділати. Загарчавши ще раз, він трупом ляг на чорного.

Побачивши цю драму, Спайк заговорив: „Це я називаю щастям! Не лише, що ми позбулися сторожа і льва та застукали дівчину оподаль від товариства, але ми матимемо дві стрільби". „Авжеж, що це щастя", згодився Трод і додав: „Та найбільше щастя в тому, що нема свідків і ніхто не знатиме, що з нею сталось". Тепер вони почали підступати ближче до Гонфалі.

Дівчина зараз пізнала їх. Це її дуже здивувало, що вони тут роблять. Бо вона знала, що вони вкрали дорогі камені і втекли в нетрі. Вуд був певний, що вони мусіли загинути. Та ось тут вони знов появились. Гонфаля думала, що вони покаялись і вертаються до товариства. Тому вона цілком не сподівалась від них небезпеки. Та це власне мало її не погубило.